

Νέα εποχή στις σχέσεις τραπεζών - δανειοληπτών

*Κι όμως οι έλληνες δανειολήπτες απολαμβάνουν
ήδη τα πλεονεκτήματα από την εφαρμογή της Βασιλείας II...*

του **ΧΡΗΣΤΟΥ Ν. ΚΩΝΣΤΑ**
Δημοσιογράφου

Υπάρχουν καλά και κακά νέα. Το κακό νέο είναι, ότι εμείς οι Έλληνες δεν είχαμε την ευκαιρία να δούμε τα εκτεταμένα ρεπορτάζ που παρουσίασαν τα τηλεοπτικά δίκτυα ολόκληρου του πλανήτη, με την εικόνα της αγωνίας χιλιάδων βρετανών καταθετών που προσπαθούσαν να σώσουν τις αποταμιεύσεις τους από την τράπεζα Northern Rock. Για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια, είδαμε βρετανούς καταθέτες που στήθηκαν σε μεγάλες ουρές για να πάρουν πίσω τα λεφτά τους από την τράπεζα που εμπιστεύτηκαν.

Το καλό νέο είναι, ότι στην Ελλάδα δεν έχουμε ζήσει ούτε πρόκειται να βιώσουμε τέτοιες εικόνες. Κι αυτό αποτελεί μια σημαντική κατάκτηση του χρηματοπιστωτικού μας συστήματος, το οποίο άντεξε στους κλυδωνισμούς της δεκαετίας του '80, ανταποκρίθηκε στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού και της παγκοσμιοποίησης και σήμερα πρωταγωνιστεί, λόγω αποτελεσματικότητας και καινοτομίας, στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου.

Η εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας II έρχεται για να προσφέρει ακόμη μεγαλύτερη ασφάλεια στους έλληνες καταθέτες και δανειολήπτες. Το κείμενο αυτό σκοπεύει να αποδείξει αυτόν τον ισχυρισμό. Αξίζει ωστόσο να επισημάνουμε ότι, εκτός από την εγκράτεια και τον επαγγελματισμό των κορυφαίων τραπεζικών στελεχών, στη χώρα μας οι ελεγκτικοί μηχανισμοί λειτουργούν προληπτικά και αποτρεπτικά.

Το παράδειγμα της Βρετανίας είναι χρήσιμο και διδακτικό μολονότι δεν είναι μοναδικό. Η κρίση των αμερικανικών στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης που μετατράπηκαν σε επικίνδυνα επενδυτικά προϊόντα και τα οποία αγοράστηκαν από πολλές τράπεζες σε ολόκληρο τον πλανήτη υπογραμμίζει την ανάγκη ακόμη ταχύτερης και αυστηρότερης εφαρμογής των κανόνων της Βασιλείας II. Από το νέο καθεστώς κερδισμένοι βγαίνουν πρώτα και κύρια οι συνεπείς δανειολήπτες και όλοι όσοι φροντίζουν εγκαίρως να διασφαλίσουν την πιστοληπτική αξιοπιστία τους.

Είναι ενδεικτικό ότι τραπεζικοί κολοσσοί όπως η γερμανική Deutsche Bank, η αμερικανική Citigroup και η Merrill Lynch ανακοίνωσαν δραματική επιδείνωση των αποτελεσμάτων τους για το τρίτο τρίμηνο του έτους, λόγω των επιπτώσεων από την έκθεση στα subprime debts (μειωμένης εξασφάλισης στεγαστικά δάνεια), ενώ ανάλογη εικόνα εμφάνισαν κι ορισμένα από τα μεγαλύτερα ελβετικά ονόματα του χώρου (UBS, Credit Suisse κ.λπ.).

Άποψη του γράφοντος είναι πως η βρετανική τράπεζα που έχει υποστεί τη μεγαλύτερη ζημιά από την πιστωτική κρίση μετά τα subprime debts, ίσως αποδειχθεί ότι είναι η Bank of England. Ναι! Η Βρετανική Κεντρική Τράπεζα. Με τις συνεχείς παρεμβάσεις της στην αγορά για την ενίσχυση της ρευστότητας, οι κινήσεις της θυμίζουν τακτική υποχώρηση που ολοκληρώνεται με πλήρη συνθηκολόγηση. Τον περασμένο Αύγουστο, η Βρετανική Κεντρική Τράπεζα είχε τονίσει με έμφαση το επίσημο πλαίσιο λειτουργίας της στις αγορές χρήματος, βάσει του οποίου οι εμπορικές τράπεζες είχαν δικαίωμα πίστωσης από αυτήν overnight με υψηλά επιτόκια και με τη χρήση κατάλληλων εξασφαλίσεων.

Στις 5 Σεπτεμβρίου, αντιμέτωπη με τα αυξημένα διατραπεζικά επιτόκια, μείωσε τους στόχους αποθεματικών, παρέχοντας ως εκ τούτου ρευστότητα στις αγορές overnight. Στις 14 Σεπτεμβρίου, επέκτεινε τη γραμμή πίστωσης προς τη Northern Rock με απεριόριστη διάρκεια και αποδεχόμενη στεγαστικές πιστώσεις ως εξασφάλιση αλλά επέμεινε ότι αυτές οι παραχωρήσεις δεν θα εφαρμοστούν στο σύνολο της αγοράς. Λίγες μέρες αργότερα αποκάλυψε τρεις μεγάλες παρεμβάσεις με τρίμηνη διάρκεια, αποδεχόμενη ως εξασφάλιση στεγαστικές πιστώσεις.

Σε αντίθεση όμως με τους ομολόγους του, ο διοικητής της Βρετανικής Κεντρικής Τράπεζας Mervyn King, είχε δηλώσει πολλές φορές και με ιδιαίτερη έμφαση ότι δεν πρόκειται να συμβιβαστεί. Τελικά υποχρεώθηκε. Δύο πιθανές εξηγήσεις υπάρχουν γι' αυτήν τη στροφή των 180 μοιρών.

Η μία είναι ότι η Bank of England κατάλαβε ότι η στάση της δεν ήταν σωστή. Το κατά πόσον οι πράξεις ανοικτής αγοράς μπορούν να διασώσουν τις προβληματικές τράπεζες ή να μεταβάλουν τα διατραπεζικά επιτόκια, ειδικά στις μεγαλύτερες διάρκειες, παραμένει ανοικτό προς συζήτηση: οι κινήσεις της ΕΚΤ και της Fed δεν έκαναν μεγάλη διαφορά. Όπως και να έχει, μετά την υπόθεση της Northern Rock και καθώς κινδυνεύουν ίσως κι άλλες μικρότερες τράπεζες, η Bank of England ίσως αποφάσισε ότι οφείλει να κάνει μια προσπάθεια. Αν έγινε έτσι, ήταν μια γενναία επιλογή, που δεν παύει όμως να δείχνει ότι δεν έκρινε ορθά την κατάσταση.

Η δεύτερη εξήγηση είναι ότι η Κεντρική Τράπεζα υπέκυψε στις πιέσεις του υπουργείου Οικονομικών.

Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι η αξιολόγηση των πιστωτικών και λειτουργικών κινδύνων είναι πλέον μια πολύ περίπλοκη διαδικασία και ελάχιστοι είναι οι επαΐοντες που μπορεί να αποφυγούν το λάθος.

Η Βασιλεία II και οι πελάτες ελληνικών τραπεζών

Στο σημείο αυτό μπαίνει εμφιαστικά στη συζήτησή μας, η Βασιλεία II και οι νέοι αυστηρότεροι κανόνες που επιβάλλει σε όλες τις τράπεζες – φυσικά και στις ελληνικές – από την επόμενη χρονιά...

Αυτοί είναι οι 3 πυλώνες των νέων κανόνων της Βασιλείας II

- I. Τροποποίηση του πλαισίου υπολογισμού ελάχιστων κεφαλαιακών υποχρεώσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου. Προστίθενται οι απαιτήσεις για κάλυψη έναντι του λειτουργικού κινδύνου
- II. Καθιέρωση διαδικασιών για διαρκή έλεγχο της επάρκειας ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών
- III. Πειθαρχία που επιβάλλει η αγορά στις τράπεζες μέσω της καθιέρωσης κανόνων γνωστοποίησης οικονομικών και άλλων στοιχείων

Η βασική φιλοσοφία που επιβάλλουν οι νέοι κανόνες της Βασιλείας II είναι ότι το κάθε δάνειο του χαρτοφυλακίου κάθε τράπεζας θα αξιολογείται ξεχωριστά. Όσο μικρότερος είναι ο κίνδυνος στον οποίο εκτίθεται η τράπεζα, τόσο μικρότερα θα είναι τα εποπτικά κεφάλαια που υποχρεούται να δεσμεύει. Κατά συνέπεια μικρότερο θα είναι το κόστος της τράπεζας για τα συγκεκριμένα δάνεια.

Αποτέλεσμα, οι συνεπείς πελάτες, είτε πρόκειται για νοικοκυριά είτε για επιχειρήσεις, θα μπορούν να απολαμβάνουν χαμηλότερα επιτόκια. Από την άλλη ωστόσο πλευρά, οι λιγότερο φερέγγυοι δανειολήπτες, είτε θα δανείζονται ακριβότερα είτε (το πιθανότερο) δεν θα δανειοδοτούνται καθόλου.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, ασκώντας τον εποπτικό της ρόλο, θα ορίζει διαφορετικές κεφαλαιακές απαιτήσεις για κάθε τράπεζα ξεχωριστά, αξιολογώντας την ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων της και την πιστοληπτική αξιολόγηση των πελατών της. Με απλά λόγια, από την εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας II κερδισμένοι βγαίνουν οι αξιόπιστοι δανειολήπτες και οι ισχυρές τράπεζες που έχουν στο χαρτοφυλάκιό τους καλής ποιότητας δάνεια.

Γιατί επιβάλλονται αυτοί οι κανόνες; Για να ενισχυθεί η ικανότητα απορρόφησης ζημιών, σε περίπτωση που θα εκδηλωθούν οι μη προβλέψιμοι κίνδυνοι, στους οποίους εκτίθενται με τη λειτουργία τους οι τράπεζες.

Τι εννοούμε τώρα μεταβολή της έκθεσης στον κίνδυνο των πιστωτικών ιδρυμάτων; Ποιοι είναι οι λόγοι που τους προκαλούν; Όλα αυτά οριοθετούνται από τους βασικούς πυλώνες της Βασιλείας II.

Σύμφωνα με τον πρώτο πυλώνα, η αύξηση της έκθεσης στον κίνδυνο συνεπάγεται ταυτόχρονη αύξηση στην απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια του πιστωτικού ιδρύματος. Σύμφωνα με το δεύτερο πυλώνα της Βασιλείας II, οι τράπεζες δεν οφείλουν απλώς να είναι γνώστες της

πραγματικής έκθεσής τους στους κινδύνους, αλλά πρέπει – κυρίως – να γνωρίζουν τις πραγματικές αιτίες που προκαλούν τους κινδύνους για να μπορούν να τους διαχειρίζονται.

Ας πάρουμε για παράδειγμα τη χορήγηση καταναλωτικών δανείων. Δεν είναι ένα, είναι πολλά και διαφορετικού χαρακτήρα. Η πληθώρα διαφορετικών καταναλωτικών δανείων, που όλο και περισσότερο τείνει να αυξάνεται, με τη διείσδυση των πιστωτικών καρτών, σε νοικοκυριά και ιδιώτες, σε συνδυασμό με τη δυσκολία εκτίμησης της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών, αποτελούν δύο από τις βασικότερες αιτίες αύξησης του πιστωτικού κινδύνου των τραπεζών.

Τι αλλάζει στο τραπεζικό μας σύστημα

- Η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου είναι δυνατή και με εισφορά σε είδος εφόσον θα καλύπτονται εποπτικά οι σχετικοί κίνδυνοι
- Οι τράπεζες θα εφαρμόζουν συστήματα ανάλυσης των κινδύνων από τα δάνεια που χορηγούν και θα παρέχουν στους πελάτες τους επεξηγήσεις για την πιστοληπτική τους διαβάθμιση
- Οι εποπτικές αρχές θα παρακολουθούν τη συμμόρφωση των εταιρειών σε επίπεδο Ομίλου
- Διασυννοριακή συνεργασία της ΤτΕ με τις αρμόδιες εποπτικές αρχές των άλλων κρατών-μελών
- Συνεργασία της ΤτΕ με τις άλλες εποπτικές αρχές της χώρας

Η συνθήκη της Βασιλείας II θα οδηγήσει τις τράπεζες στην υιοθέτηση αυστηρότερων κριτηρίων χορήγησης και στην ατομική αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας όλων των δανειοληπτών τους, που θα εδράζεται στη χρήση αξιόπιστων, οικονομικών και άλλων στοιχείων των ενδιαφερόμενων. Σε περίπτωση τυχόν απόρριψης αιτήματος εταιρικής χρηματοδότησης, θα είναι υποχρεωμένες να εξηγούν λεπτομερώς τις ενέργειές τους, ακόμα και γραπτώς.

Παράδειγμα: Έκδοση πιστωτικής κάρτας

Τα κριτήρια με τα οποία χορηγείται μια πιστωτική κάρτα σήμερα υστερούν σοβαρά στην πιστοληπτική αξιολόγηση του δανειολήπτη. Κανονικά θα έπρεπε να ισχύει το εντελώς αντίθετο. Λογικά, κάθε νέα πιστωτική κάρτα που εκδίδεται θα έπρεπε να περιλαμβάνει μια λεπτομερή ανάλυση των πιθανοτήτων αθέτησης των μελλοντικών υποχρεώσεων του δανειολήπτη προς την τράπεζα. Ταυτόχρονα θα έπρεπε να περιλαμβάνει μια ικανοποιητική ανάλυση των συνθηκών της αγοράς, τόσο κατά την περίοδο πώλησης όσο και κατά την περίοδο αποπληρωμής της οφειλής. Με λίγα λόγια η τράπεζα που εκδίδει μια νέα πιστωτική κάρτα ή ένα νέο καταναλωτικό δάνειο πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογεί τη μελλοντική συμπεριφορά των

δανειοληπτών της σε σχέση με τη δυνατότητα αποπληρωμής και τις πιθανές ζημιές (loss) που προκύπτουν από τυχόν αθέτηση αυτών (default). Μόνο μια τράπεζα που μπορεί να υλοποιεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, με μικρό κόστος και μεγάλη ακρίβεια αυτή την αξιολόγηση θα είναι σε θέση να μιλά για επιτυχημένη πώληση με παράλληλη μείωση του πιστωτικού κινδύνου που αναλαμβάνει...

Η αξιολόγηση της μελλοντικής συμπεριφοράς του δανειολήπτη θα γίνεται τόσο με ποιοτικά όσο και ποσοτικά κριτήρια και θα αφορά τόσο τα χαρακτηριστικά του δανειολήπτη όσο και της ίδιας της αγοράς. Δεν χρειάζεται να επιχειρηματολογήσουμε για να επισημάνουμε ότι αυτού του είδους η αξιολόγηση μπορεί να έχει ιδιαίτερη αξία στις περιόδους που εμφανίζονται ιδιαίτερες συνθήκες στην αγορά, όπως για παράδειγμα οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές μεταβολές, που πολλές φορές εγκυμονούν κρίσεις. Τα ποιοτικά κριτήρια είναι ιδιαίτερα δύσκολο να μετρηθούν με μεγάλη ακρίβεια και βασίζονται κατά κανόνα σε εμπειρικά μοντέλα με βάση την εμπειρία της κάθε τράπεζας. Κριτήρια που αφορούν το επάγγελμα και την οικογενειακή κατάσταση ενός οφειλέτη, καθώς και οι αλλαγές στην οικονομική πολιτική της χώρας είναι δυνατόν να έχουν βαρύνουσα σημασία. Πόση όμως;

Κριτήρια τα οποία έχουν μετρήσιμα χαρακτηριστικά αποτυπώνουν την ποσοτική διάσταση μέτρησης και αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου. Για παράδειγμα, δεδομένα τα οποία αφορούν το οικονομικό προφίλ του δανειολήπτη, π.χ. το ύψος του μισθού και των τραπεζικών του λογαριασμών σε συνδυασμό με τυχόν διαθέσιμα ιστορικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την παρελθοντική του συμπεριφορά, όπως ρυθμός και ύψος αποπληρωμής των πιστωτικών του καρτών, μπορεί να ληφθούν υπόψη για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη. Συνήθως, στην ελληνική αγορά υπάρχει έλλειψη επαρκών και αξιόλογων στοιχείων, ενώ, ακόμα και αν αυτά είναι διαθέσιμα, απαιτούνται ειδικές γνώσεις και συστήματα για την επαρκή διαχείριση και ανάλυσή τους. Επομένως οι τράπεζες πρέπει να αποκτήσουν συστήματα για τη διαχείριση, ανάλυση και επιμέτρηση των ποιοτικών κριτηρίων που θα καταφέρουν να ποσοτικοποιήσουν την πιστοληπτική ικανότητα ενός δανειολήπτη.

Φυσικά υπάρχει και η άλλη πλευρά. Οι επιχειρήσεις και οι ιδιώτες καταναλωτές που επιθυμούν να πάρουν ένα φθινό δάνειο θα πρέπει βοηθήσουν την τράπεζα-χορηγό του δανείου στην αξιολογητική διαδικασία. Η εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη είναι μια αμφίδρομη διαδικασία, η οποία απαιτεί τη διαρκή συνεργασία των δύο πλευρών, του δανειολήπτη και της τράπεζας...

Η ανάγκη έγκαιρης, έγκυρης και σωστά διατυπωμένης υποβολής στοιχείων ποιοτικού και ποσοτικού χαρακτήρα από τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές κατά την υποβολή αιτήματος έγκρισης δανείου, καθώς και η συνεπής τήρηση των όρων εκπλήρωσης των υποχρεώσεων αποπληρωμής αποτελούν σήμερα πλέον βασική, εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση για τη δανειοδότηση...